

Спеціалізованій вченій раді Д 26.455.03
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Братко Марії Василівни
про дисертацію СТОЙЧИК ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ
«Система управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у
професійних навчальних закладах»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук,
01 Освіта/Педагогіка
13.00.06 «Теорія та методика управління освітою»**

Актуальність теми дослідження зумовлена сукупністю економічних, соціальних і професійних чинників, адже конкурентноспроможність держави на світовому ринку, ситуація у соціально-трудовій сфері життєдіяльності, якість життя громадян, корелюється з якістю професійної підготовки кадрів на усіх рівнях післяшкільної освіти. Зокрема, зараз у фокусі уваги перебуває професійна (професійно-технічна) освіта. Мова йде про вивищення її якості, належного виконання соціального замовлення щодо підготовки кваліфікованих робочих кадрів, що мають заповнити відповідний кадровий вакуум. Причини цього вакууму багатоаспектні. Насамперед, старіння нації та вихід кваліфікованих робітників на пенсію; відсутність системи підготовки кваліфікованих робітників за новими професіями для сучасної індустрії; непопулярність робітничих професій серед випускників загальноосвітніх шкіл та їхніх батьків; відсутність належної популяризації робітничих професій на державному рівні; слабка співпраця між більшістю закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) та стейкхолдерами; брак системного розуміння векторів розвитку ЗП(ПТ)О на регіональному рівні з урахуванням потреб території; недостатність фінансування цієї ланки освіти; вади в управлінні ЗП(ПТ)О тощо.

Саме тому, вважаємо задекларовану тему дослідження **«Система управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у професійних навчальних закладах»** актуальною та своєчасною.

Окремо хочемо зазначити певну наукову сміливість здобувачки, яка обрала складне дискурсне поле предмету дослідження, оскільки не часто здійснюються цілісні наукові дослідження докторського рівня, пов'язані з особливостями освітнього процесу на рівні ЗП(ПТ)О, підготовкою у цих

зкладах кадрів, які здатні на успішну реалізацію власного трудового потенціалу, мають конкурентні переваги на ринку праці. Зазначений аспект посилює **доцільність** наукового дослідження дисертантки.

Про актуальність та доцільність дослідження засвідчує також його виконання у межах наукових досліджень Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України з теми: «Науково-методичні засади підвищення ефективності державно-громадського управління неперервною освітою в умовах суспільних трансформацій в Україні» (державний реєстраційний номер ДР 0116U007183). Тему дисертації затверджено вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол №5 від 18 травня 2016 року) й погоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №5 від 14 червня 2016 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (914 найменувань, з них 72 — іноземними мовами), 230 додатків на 373 сторінках. Додатки вдало ілюструють текст дослідження, презентуючи узагальнені дані у формі таблиць, графіків, діаграм, схем, діагностичного інструментарію (анкет, опитувальників); нормативних документів (положень, інструкцій), розроблених авторкою для підвищення ефективності управління якістю професійної підготовки у ЗП(ПТ)О. Загальний обсяг дисертації — 922 сторінки, основний текст — 384 сторінки. Дисертацію ілюстровано 118 рисунками і 163 таблицями.

Аналіз тесту дисертації дозволяє зробити висновок про наступне. Анотація у повній мірі відображає основний зміст і результати виконаної дослідницької роботи. Зміст дисертаційної роботи дає повне уявлення про проведене дослідження. Структура роботи є логічною, виваженою, відповідає задекларованим дослідницьким завданням, корелюється із планом, вдало презентує науковий задум дисертантки, адекватно відображає зміст та результати проведеної роботи. Дослідницький апарат визначено достатньо коректно і вмотивовано. Чітко визначені об'єкт, предмет, мета дослідження, сформульовано концепцію у єдності методологічного, теоретичного та практичного концептів.

Також необхідно достатнім є ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, який забезпечений належною теоретико-методологічною та джерельною базою, яка,

зважаючи на багатоаспектність досліджуваної проблеми представлена праця з педагогіки, психології, соціології, філософії, економіки, менеджменту, управління.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів наукового дослідження, серед яких найбільш продуктивними стали: аналіз, синтез, і узагальнення, моделювання і прогнозування, що уможливило розробку авторської концепції управління якістю підготовки майбутніх фахівців та систему управління нею; діагностичні – для дослідження різних аспектів діяльності ЗП(ПТ)О та її результатів; статистичні (метод попарних порівнянь Сааті, критерій χ^2 Пірсона) — для перевірки достовірності експериментальних результатів.

В цілому аналіз тексту дисертації та наукових публікацій здобувачки Стойчик Тетяни Іванівни дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість та достовірність отриманих результатів, достатню наукову ерудицію здобувачки, сформоване критичне мислення, креативність, здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів.

Оцінюючи *зміст та завершеність дисертації* звернемо увагу на наступне. Безсумнівним здобутком дослідження є: здійснений ґрунтовний аналіз теоретичних засад управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О (Розділ 1), який полягає у з'ясуванні сутності конкурентоздатності як соціально-економічного явища, встановленні кореляції між науковими підходами до трактування дефініцій понять «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність», що сприяло авторському висновку про конкурентоздатність фахівця ЗП(ПТ)О – як здатність відповідати вимогам роботодавця, завдяки конкурентним (професійним та особистісним) перевагам по відношенню до інших фахівців у певній галузі (ст.62-64); аналізі сучасних наукових досліджень з управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців (ст.62-67; Додатки А.3; А.4); опрацюванні змісту законодавства України у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та виявлення лакун у ньому (ст.75-83); з'ясуванні актуальних запитів практики щодо управління та змісту підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О у контексті національних та міжнародних вимог (ст. 91-111), що уможливило обґрунтованість дослідно-експериментальної роботи та її результативність.

Теоретичне підґрунтя роботи посилено аналізом досвіду управління якістю професійної підготовки конкурентоздатних фахівців у зарубіжних країнах (Розділ 2), зокрема акцентовано увагу на питаннях стандартизації в

системі професійної освіти (ст.132-151), досліджено підгрунття трансформаційних процесів у сфері професійної освіти за кордоном (ст.151-160), виявлено базові засади конкурентоспроможності зарубіжних систем професійної освіти і навчання (ст.179-188); з'ясовано, які вимоги до компетентностей фахівців висуває у зарубіжних країнах ринок праці; виявлено, що професійна освіта за кордоном не тільки здійснює підготовку кадрів, але й активно залучена до їхньої перепідготовки та підвищення кваліфікації у системі «навчання упродовж життя»; схарактеризовано роль міжнародних освітніх проєктів у професійній підготовці конкурентоздатних фахівців (ст.197-203).

Успішне розв'язання поставлених дослідницею завдань зумовлене також багатоаспектним аналізом сучасного стану управління якістю професійної підготовки конкурентоздатних фахівців (Розділ 3), який уможливив авторський висновок щодо шляхів вирішення проблем у забезпеченні якості П(ПТ)О (удосконалення чинного законодавства у сфері П(ПТ)О у частині розроблення взаємовигідних угод з роботодавцями та розширення повноважень громадських утворень у системі контролю якості освіти; удосконалення програм підготовки керівних кадрів системи П(ПТ)О, зокрема знаннями теорії і практики соціальної взаємодії; розвитку комунікативної компетентності керівників ЗП(ПТ)О шляхом внесення відповідних змін до програми підготовки та підвищення кваліфікації керівників суб'єктів взаємодії; запровадження цільової підготовки наставників (менторів), визначених на підприємствах, в установах та організаціях, для роботи зі здобувачами освіти (ст. 265).

Також заслуговують на високу позитивну оцінку: авторська концепція управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (Розділ 4); представлена Модель управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О з її ядром у вигляді механізму формування професійної компетентності конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О, який передбачає чітке окреслення умов та організаційно-методичного супроводу зазначеного процесу (ст. 357-362; Рис. 4.1), врахування системи професійної орієнтації, результатом якої є готовність особистості до професійного самовизначення (ст. 394); авторське визначення процесу управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців як інтеграційної діяльності колективу закладу, спрямованої на якісні зміни та оновлення навчально-виробничого процесу, якість якої визначається рівнем задоволення суб'єктів ринку праці освітніми послугами; запропонована система критеріїв оцінки результативності процесу формування конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О за групами індикаторів:

«Профорієнтаційні послуги та формування мотивації», «Освітній процес та рівень освіти», «Педагогічна діяльність», «Взаємодія з роботодавцями», «Освітнє середовище».

Варто підкреслити, що у роботі належним чином описана дослідно-експериментальна перевірка ефективності запропонованої системи управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (Розділ 5). Відчувається не лише ґрунтовна теоретична підготовка здобувачки Стойчик Тетяни Іванівни, але й практичний досвід роботи у системі професійної (професійно-технічної) освіти, залучення до реалізації численних інноваційних проєктів, зокрема, впровадження елементів дуальної підготовки у професійній освіті (ст. 546-550). Привертає увагу потужна статистична база, яку авторка застосовує для обґрунтування ефективності результатів дослідження, та відповідні статистичні методики (метод попарних порівнянь Сааті, критерій χ^2 Пірсона (хі-квадрат), схвального відгуку заслуговують доречно дібрані діагностичні методики, вдале графічне ілюстрування отриманих результатів.

Відтак, характеризуючи наукову новизну дослідження, виконаного Стойчик Тетяною Іванівною, варто відзначити, що дослідницею *уперше* розроблено й теоретично обґрунтовано концепцію управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О, провідна ідея якої полягає в ефективному використанні внутрішнього потенціалу забезпечення якості П(ПТ)О (якість мети, якість освітнього стандарту, якість освітньої програми, якість матеріально-технічної бази освітнього процесу, якість викладацького складу, якість здобувачів освіти, якість інформаційно-методичної бази, якість професійної підготовки майбутніх фахівців) та зовнішніх умов впливу на якість П(ПТ)О (державна освітня політика, створення у ЗП(ПТ)О системи управління якістю), що сприяє підвищенню якості підготовки фахівців у ЗП(ПТ)О; *розкрито* теоретичні основи управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О; – *визначено й обґрунтовано* поняття «система управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців» як сукупність принципів, взаємопов'язаних або взаємозалежних підходів, форм і методів, за допомогою яких ЗП(ПТ)О може підвищувати ефективність своєї діяльності та якість надання освітніх послуг; *обґрунтовано, спроектовано* та експериментально *перевірено* модель управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О, яка охоплює блоки: методологічний (парадигми освіти, закономірності, підходи, принципи); змістово-процесуальний (етапи, форми, методи, навчально-методичний супровід, умови формування колективу здобувачів освіти у цих ЗП(ПТ)О та професійної компетентності майбутніх фахівців); критеріально-

діагностичний (складники, критерії, рівні професійної компетентності конкурентоздатних фахівців); *обґрунтовано* педагогічні умови участі соціальних партнерів у забезпеченні якості підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О (участі у формуванні змісту підготовки, якісного педагогічного персоналу, інноваційного навчально-методичного середовища, технологій підготовки конкурентоздатного фахівця, інформаційного середовища, соціально-особистісних якостей майбутніх фахівців, нормативно-правового забезпечення); застосування хаб-технологій в управлінні якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О шляхом формування ефективних технологічних платформ, що сприяє інноваційному розвитку ЗП(ПТ)О та реалізації парадигми партнерсько-корпоративних відносин; *уточнено* зміст понять «конкурентоздатний фахівець», «управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О»; *подальшого розвитку* дістали положення щодо: діджиталізації як складової розвитку сучасного освітнього середовища; формування освітнього кластера як форми соціального партнерства; забезпечення якості підготовки конкурентоздатних фахівців.

Зауважимо на практичне значення одержаних результатів дослідження, яке полягає у розробленні авторської моделі управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О, технології індикаторно-інструментального оцінювання ефективності управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у ЗП(ПТ)О; методики застосування хаб-технологій для реалізації партнерсько-корпоративних відносин; розробленні та впровадженні в професійну підготовку фахівців: положень про експериментальну роботу, про міжнародну діяльність, про профорієнтаційний центр, про дистанційне навчання, про стажування педагогічних працівників в умовах виробництва, про молодіжний центр, про електронну бібліотеку, про рейтингове оцінювання діяльності педагогічних працівників; впровадженні моделі партнерства бізнесу і ЗП(ПТ)О у підготовку конкурентоздатних фахівців на засадах менторства.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях та її апробація.

Варто відзначити широку апробацію результатів дослідження, які впроваджувались в умовах численних закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Київської, Львівської, Одеської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Чернівецької областей та м. Києва, про що є відповідні довідки (Волинська (від 23.12.2020 р. №394), Дніпропетровська (від 22.12.2020 р. №13/5-265; від 22.12.2020 р. №463), Житомирська (від

24.12.2020 р. №415), Запорізька (від 23.12.2020 р. №1413/03), Київська (від 04.12.2020 р. №286), Львівська (від 23.12.2020 р. №89/20), Одеська (довідка від 23.12.2020 р. №92 П), Полтавська (від 23.12.2020 р. №02.1-08/1023а), Сумська (від 23.12.2020 р. №884), Тернопільська (від 21.12.2020 р. №2/19-470), Чернівецька (від 23.12.2020 р. №266) області, м. Київ (від 23.12.2020 р. №063/23-952, від 23.12.2020 р. №555/1).

Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 47 міжнародних і всеукраїнських конференціях, 19 методологічних семінарах упродовж усього періоду реалізації дослідження.

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 69 одноосібних публікаціях, із них: 1 монографія, 22 статті у провідних наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки та наукових періодичних виданнях (з них 9 — у виданнях, розміщених у міжнародних наукометричних базах), 8 — статті у періодичних наукових виданнях іноземних держав, 11 статей у фахових періодичних виданнях, 27 статей і тез у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

В *авторефераті дисертації* повною мірою відображено зміст, структуру дослідження, зазначені результати та висновки. Він у повній мірі відображає основні ідеї, положення дисертації.

Оформлення автореферату та дисертації відповідає чинним вимогам.

Зазначене дає підстави класифікувати дисертаційне дослідження **Стойчик Тетяни Іванівни** як завершене теоретико-експериментальне дослідження, що містить нові наукові положення, має вагоме теоретичне та практичне значення.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію, вважаємо за необхідне висловити певні побажання, акцентувати увагу на дискусійних моментах:

1. Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року передбачає одним із завдань для досягнення Цілі 2. «Забезпечення відповідності змісту і якості професійної (професійно-технічної) освіти потребам ринку праці» створення навчально-практичних центрів сучасної професійної(професійно-технічної) освіти у закладах професійної(професійно-технічної) освіти. Однак, у поданому на рецензування дослідженні зазначена проблематика не розглядається.
2. Робота б значно виграла, якщо б здобувачка звернула увагу у дослідженні на таку чутливу в сучасному суспільстві проблему, яка має віднайти належне відображення і у сфері освіти, як формування інклюзивного та гендерно-чутливого освітнього середовища у закладах

освіти, зокрема, професійної (професійно-технічної), що також передбачено Стратегією розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року.

3. Авторка роботи переконана, що серед чинників ефективності освітніх послуг у ЗП(ПТ)О важливу роль відіграють «децентралізація», «автономія закладу П(ПТ)О», однак, на наш погляд, у роботі недостатньо розкриті приклади реалізації зазначених феноменів у процесі дослідження.

4. На нашу думку у дослідженні бракує пояснення як у процесі дослідження та експериментальної роботи враховувались вікові особливості здобувачів освіти, їхня мотивація на здобуття професії, адже здобувачі освіти ЗП(ПТ)О та фахових коледжів, як правило, підлітки та молодь віком від 15 до 19 років, що суттєво впливає на побудову освітнього процесу.

Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційної роботи. Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мету досягнуто, сукупність отриманих наукових положень має суттєве значення для теорії і методики управління освітою.

Загальна оцінка дисертації, висновок про відповідність встановленим вимогам та можливість присудження наукового ступеня.

Дисертація на тему «Система управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у професійних навчальних закладах» є самостійною, завершеною науковою роботою, її оформлення відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пунктам 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016, № 943 від 20.11.2019, № 607 від 15.07.2020), а її авторка – **Стойчик Тетяна Іванівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
директор Фахового коледжу «Універсум»,
професор кафедри теорії та історії педагогіки

Київського університету
імені Бориса Грінченка
Київський університет імені Бориса Грінченка
Ідентифікаційний код 02136554

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
М.В. Братко ЗАСВІДЧУЮ
(підп)
Здоб. наук. вв. [підп]
[підп] [підп]

М.В. Братко